

Kronika

Dr. Milan Šifrer — sedemdesetletnik

Neustavljivi tok časa, v katerem se hkrati z našimi življenji odvijajo milijonletja zemeljske zgodovine, ne da bi večina karkoli opazila, je bilo tisto, kar je Milana Šifrerja vznemirjalo od mladih let in čemur je posvetil celotno štiridesetletno, zelo uspešno znanstveno kariero. Začelo se je s preprostimi študentskimi iskanji, ki jim je znal prislunhati njegov učitelj Anton Melik, nato pa postopoma prešlo v vseživljenjsko, čedalje bolj poglobljeno preučevanje izjemno zapletenega geomorfnege dogajanja na slovenskem in sosednjih ozemljih.

Kljub nekaterim težavam in omejitvam takratnega časa mu je tako v zasebnem kot poklicnem življenju uspelo najti pravo ravnovesje med minljivimi, a za vsakogar pomembnimi vsakdanjimi cilji ter neutrudnim iskanjem odgovorov na temeljna vprašanja, kot na primer kako je nastajalo sedanje površje Slovenije. Verjetno bi tudi sam priznal, da so mu bile pri tem nekatere okoliščine zelo naklonjene, je pa veliko k temu prispeval še slavljenčev široki nasmeh in zmožnost optimističnega sprejemanja življenja, kakršno pač je.

Šifrerjeva življenjska pot se je začela 24. oktobra 1928 v Škofji Loki. Po maturi l. 1948 se je odločil za študij geografije in zgodovine na ljubljanski univerzi, kjer je diplomiral l. 1953. Nadebudnega znanstvenika je zgodaj opazil njegov učitelj in vzornik Anton Melik, ki ga je dokončno navdušil za lepote slovenskih pokrajin in spretno uvedel v preučevanje preteklega geomorfnege dogajanja. Že kot študent se je uspešno lotil preučevanja pleistocenske poledenitve na Pokljuki, za kar je l. 1953 prejel študentsko Prešernovo nagrado (objavljeno v Geografskem vestniku, 1952).

Mladi znanstvenik je l. 1954 našel pravo delovno okolje na mladem in takrat maloštevilnem Geografskem inštitutu SAZU (zdaj Geografski inštitut A. Melika ZRC SAZU), ki mu je ostal zvest vse do upokojitve l. 1994. Razlikujemo lahko več obdobji ustvarjalnega znanstvenega delovanja, v katerih se je slavljenec ukvarjal z vse širšo problematiko, ki se mu je odpirala zaradi njegovega širokega geomorfološkega znanja in nepotešljive radovednosti.

V prvem obdobju se je M. Šifrer ukvarjal predvsem s problematiko geomorfnege dogajanja v ledenih dobah, in sicer v dolini Tolminke in Zadlašce (objavljeno v Geografskem zborniku, 1955), na Snežniku (GZ, 1959) in v dolini Kamniške Bistrice (Dela SAZU, 1961), pa tudi z obema našima skromnima ledenikom pod Triglavom in Skuto, pri katerih je desetletja vestno beležil in razlagal njuno postopno usihanje ter sproti objavljajl rezultate opazovanj (GZ, 1955, 1963, 1976, 1986).

To obdobje delovanja mladega znanstvenika se je končalo z disertacijo Porečje Kamniške Bistrice v pleistocenu (1960), nato pa je kot štipendist Humboldtovega sklada odšel na enoletni študij v Würzburg (1960–61). Tam se je iz prve roke seznanil

z nastajajočo smerjo klimatske geomorfologije, ki je globoko zaznamovala njegovo nadaljnje znanstveno delovanje. Poleg že prej pridobljene spretnosti razlaganja preteklega dogajanja na podlagi bolj ali manj zabrisanih sledov v površju se je po Würzburgu z novim žarom lotil preučevanja kvartarne geomorfologije, v kateri je bilo zanj najbolj izzivalno prav preučevanje geomorfniških učinkov velikih in hitrih podnebnih sprememb ob koncu pliocena in v pleistocenu.

Hkrati s širjenjem tematike se je širil tudi Šifrerjev najpomembnejši laboratorij — teren. V času, ko je prehod s kolesa na moped pomenil velik tehnični napredek, je v dolgih mesecih terenskega dela in zbiranja dokazov za nove in nove hipoteze svoja preučevanja razširil iz nekdanj poledenelega sveta na periglacialna območja v hribovskem in gričevnatem svetu ter na območja fluvio-glacialnega in fluvio-periglacialnega nasipanja v dolinah in kotlinah. Iz tega je v Geografskem zborniku objavil vrsto znanstvenih razprav, med drugim o dolini Raščice in Dobrepolju (1967), Dobravah na Gorenjskem (1969), Dravinjskih gorica (1974), Škofjeloškem hribovju (1982), Ljubljanskem barju (1983).

Pri teh preučevanjih ga je silno begalo pomanjkanje 'neovrgljivih' dokazov za časovno datacijo akumulacijskih teras, moren, vršajev in drugih oblik, zato je v slovensko geomorfologijo z veliko vnemo vnašal in izpopolnjeval najrazličnejše kvantitativne metode, npr. merjenje zaobljenosti prodnikov in debeline prepereline ter ugotavljanje drobne izoblikovanosti površja. Verjetno se komu nekatere uporabljene kvantitativne metode zdijo premalo zanesljive in neprepričljive, vendar je treba poudariti, da večine sedanjih metod absolutne datacije takrat sploh še ni bilo ali pa so nam bile zaradi skromnih denarnih sredstev in tedanje železne zavese nedosegljive. Vendar pa so, denimo, absolutne datacije prodnih teras na Gorenjskem s pomočjo vsebnosti berilija v prsti ob koncu 80. let potrdile Šifrerjevo časovno razvrstitev tamkajšnjih teras.

V to obdobje uvrščamo tudi Šifrerjeva preučevanja v okviru obsežnega raziskovalnega projekta Kvartarni sedimenti in njihova izraba na Slovenskem. Raziskovalci Geografskega inštituta in zunanji sodelavci so po zastavljeni koncepciji (avtorji M. Šifrer, D. Radinja in D. Meze) zelo podrobno preučili skoraj vsa območja kvartarnih sedimentov v Sloveniji, njihov nastanek in gospodarsko rabo. Temu projektu je izrazil pečat dal prav M. Šifrer s klimatskegeomorfološko usmeritvijo ter obvladovanjem terenskega dela in kvantitativnih metod, preučil pa je tudi številna ključna območja, npr. Dravsko polje (1959), Blejsko-radovljiško kotlino (1960), okolico Ilirske Bistrice (1960), dolino Soče med Tolminom in Ročinjem (1964), dolino Save med Zidanim Mostom in Dobovo (1969), Škofjeloško hribovje (GZ, 1982).

Pri preučevanju kvartarnih sedimentov se mu je vse izraziteje zastavljalo vprašanje vpliva človekovega delovanja na geomorfne procese v zadnjih nekaj tisočletjih. S to problematiko se je M. Šifrer na neki način srečal že pri preučevanju Ljubljanskega barja, kjer je na podlagi sedimentov ugotovil, da v času koliščarjev na Barju ni bilo trajnega jezera, temveč le dolgotrajnejše poplave, podobne današnjim.

Iz tega vprašanja se je rodil nov obsežen raziskovalni projekt Preučevanje poplavnih območij na Slovenskem, ki je potekal pod dolgoletnim Šifrerjevim vodstvom.

Rezultati raziskovanj, pri katerih so vrsto let sodelovali številni slovenski geografi, so bili objavljeni v več kot 30 obsežnih znanstvenih razpravah v Geografskem zborniku in imajo zaradi izjemne temeljitosti, zbranega terenskega gradiva in druge dokumentacije velik znanstveni in praktični pomen. M. Šifrer je v okviru projekta med drugim proučil poplavna področja ob Pšati (GZ, 1976), Dravinji (GZ, 1977), Krki pod Otočcem (GZ, 1980), na Ljubljanskem barju (GZ, 1983), pri čemer je posebno pozornost namenil kvartarni morfogenezi in vplivu človekovega delovanja na oblikovanje in spreminjanje poplavnega sveta.

V tem obdobju, pa tudi že veliko prej, ga je zanimanje za naravne pojave in sočutje do nemočnega človeka, pripeljalo do preučevanja različnih naravnih nesreč, od katastrofalnih poplav na Celjskem in ob spodnji Savi (GV, 1954), neurij med Slovenskimi Konjicami in Krškim (GV, 1960) ter med Peco in zgornjo Pako (GZ, 1962) do neurij v severovzhodni Sloveniji (GZ, 1981), žleda v notranjskih gozdovih (GZ, 1976), orkanskega vetra na Gorenjskem (GZ, 1984) itd.

Na podlagi dolgoletnega terenskega preučevanja ter bogatega teoretičnega znanja je M. Šifrer napisal več zelo pomembnih preglednih člankov o razvoju reliefa v Sloveniji, ki jih je objavil v domačih in tujih znanstvenih publikacijah, s tehtnimi prispevki pa je sodeloval tudi na skoraj vseh slovenskih in jugoslovanskih geografskih ter geomorfoloških zborovanjih. Vse to delo je obogatilo tudi druge stroke, predvsem geologijo in pedologijo, z njim pa si je pridobil velik ugled še zlasti v sosednji Avstriji, nekdanji Jugoslaviji, na Madžarskem in v Nemčiji, s katero je vse od študija v Würzburgu obdržal zelo tesne stike.

V zadnjih letih službovanja je veliko energije vložil v pisanje obsežnega dela o razvoju slovenskega reliefa, ki pa še ni dokončano. Upajmo, da ga idilično okolje Polhograjskega hribovja in veselje do geomorfologije spodbujata pri zaokroževanju tega življenjskega dela, s katerim bo na mlajši rod prenesel vsaj še del svojega bogatega znanja in ga navdušil za reševanje novih ugank izjemno zapletenega slovenskega površja.

Šifrerjevo strokovno in drugo delovanje, med drugim v Zvezi geografskih društev Slovenije, uredniških odborih Geografskega vestnika in Geografskega zbornika in na Geografskem inštitutu A. Melika (tajnik 1977–81 in upravnik 1983–87), ni ostalo neopaženo v širši javnosti. Za več kot 30-letno preučevanje naravnih nesreč mu je zvezna vlada podelila plaketo Civilne zaščite (1985), predsedstvo takratne Jugoslavije pa Red dela z zlatim vencem (1988). Ob 75-letnici ZGDS se mu je geografska srenja oddolžila z Melikovim priznanjem — najvišjim geografskim priznanjem za življenjsko delo in vrhunske znanstvene dosežke.

Prepričan sem, da se slavljenčev optimizem in veselje do življenja ter neustavljivo postavljanje drznih hipotez ne pustijo motiti tej okrogli obletnici, saj leta v nenehnem geološkem in geomorfnem dogajanju okrog nas, kakršnega M. Šifrer z vsem žarom opazuje že od mladih let, ne pomenijo več kot bežen trenutek. Sodelavci in prijatelji, ki visoko cenimo njegov življenjski prispevek k slovenski geografiji, mu želimo, da bi lahko to dogajanje še dolgo neposredno spremljal ter nas bogatil s svojimi geomorfološkimi ugotovitvami in življenjsko vedrino.

Celotna biografija in bibliografija M. Šifererja je objavljena v knjigah Biografije in bibliografije znanstvenih in strokovnih sodelavcev SAZU (1976), Biografije in bibliografije raziskovalcev ZRC SAZU 1976–85 (1988) ter Biografije in bibliografije raziskovalcev ZRC SAZU 1986–95 (1998).

Karel Natek

Prof. dr. Božidar Kert — sedemdesetletnik

Dr. Božidarja Kerta poznajo kot vzravnanege intelektualca vse generacije geografov v severovzhodni Sloveniji, starejši kolegi pa po vsej domovini, saj je več kot trideset let predaval in opravljal mentorsko delo na Pedagoški fakulteti v Mariboru. Pri svojem delu ni nikoli iskal opore v aktualni politični pripadnosti. Vedno se je dokazoval z delom, s strokovno usposobljenostjo in ustvarjalnostjo.

Rodil se je 14. avgusta 1928 v slovenski družini v Trstu. Njena pripadnost slovenstvu je prispevala, da se je morala družina kmalu po njegovem rojstvu preseliti v Maribor in da je leta 1941 je bila izgnana v Bosno in kasneje v Vojvodino. Takoj po drugi svetovni vojni se je skupaj s starši vrnil v Brezje pri Mariboru, kjer živi z družino še danes.

Nadpovprečna nadarjenost in volja ter delavnost so pomagale, da je v izgnanstvu, kljub težkim razmeram, v Sremskih Karlovcih končal nižjo gimnazijo. Po vrnitvi v Slovenijo je nadaljeval šolanje na Prvi gimnaziji v Mariboru, kjer je leta 1949 tudi maturiral. Univerzitetni študij je nadaljeval na Prirodoslovno-matematični fakulteti v Ljubljani, na Oddelku za geografijo. Tedaj so se v istem letniku znašli trije nadarjeni, delavni in zelo ambiciozni Mariborčani (B. Belec, V. Josek in B. Kert), ki so po uspehu vidno izstopali iz povprečja. Oprijel se jih je vzdevek "korejci" in po njem jih poznajo vsi današnji slovenski geografi. Vsi so diplomirali istega leta (1955) z najvišjo oceno in vsak je dobil tudi Prešernovo nagrado za študente. Dva izmed trojice (B. Belec in B. Kert) sta se po ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru zaposlila takrat še na višješolski ustanovi in pomagala orati in ledino in postavljati temelje mariborski univerzitetni geografiji. Priznati moramo, zelo uspešno. Prof. B. Kert je bil med tem večkrat predstojnik katedre za geografijo, v enem mandatnem obdobju pa tudi pomočnik direktorja Oddelka za predmetno stopnjo na isti ustanovi.

Po končanem študiju v Ljubljani se je prof. B. Kert na predlog akademika Antona Melika najprej honorarno zaposlil na Inštitutu za geografijo SAZU, kjer je preučeval geomorfološki razvoj Zahodnih Slovenskih gor, kasneje pa se je vključil, že kot profesor geografije na srednji ekonomski šoli v Murski Soboti, v skupino, ki je raziskovala kvartarne usedline in njihovo izrabo na Slovenskem. Njegovo znanstveno-raziskovalno delo je segalo tako na področje fizične kot družbene geografije. Leta 1968 je bil izvoljen za asistenta na katedri za geografijo Pedagoške akademije v Mariboru. S tem so se mu odprle nove možnosti za načrtno in poglobljeno razisko-